

Opatrenie

Ústredného kontrolného a skúšobného ústavu poľnohospodárskeho v Bratislave č. OOR/989/2014 o opatreniach na prevenciu zavlečenia *Xylella fastidiosa* (Well a Raju) na územie Slovenskej republiky a jej šírenia na území Slovenskej republiky

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky v Bratislave (ďalej len „kontrolný ústav“), ako orgán štátnej správy na úseku rastlinolekárskej starostlivosti, v zmysle § 4 písm. g) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 405/2011 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti a o zmene zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) vyhlasuje opatrenia **na prevenciu zavlečenia *Xylella fastidiosa* (Well a Raju)** (ďalej len „*X. fastidiosa*“) **na územie Slovenskej republiky a jej šírenia na území Slovenskej republiky**. Tieto opatrenia boli nariadené Európskou Komisiou pre územie Európskej Únie Vykonávacím Rozhodnutím Komisie 2014/497/EÚ z 23. júla 2014 o opatreniach na prevenciu zavlečenia *Xylella fastidiosa* (Well a Raju) do Únie a jej šírenia v Únii a tieto opatrenia sú záväzné pre osoby na úseku rastlinolekárskej starostlivosti na území Slovenskej republiky podľa § 8 ods. 1 zákona.

Článok 1

Vymedzenie pojmov

- Na účely tohto opatrenia sa uplatňuje toto vymedzenie pojmov:
- „špecifikovanými rastlinami“ sú rastliny kataraktu (*Catharanthus* G. Don), oleandra (*Nerium* L.), olivy (*Olea* L.), slivky (*Prunus* L.), zimozelene (*Vinca* L.), slezu (*Malva* L.), portulaky (*Portulaca* L.), duba (*Quercus* L.) a ciroku (*Sorghum* L.) určené na pestovanie, okrem semien.

Článok 2

Dovoz špecifikovaných rastlín pochádzajúcich z tretích krajín, v ktorých je známy výskyt *X. fastidiosa*, do Európskej únie

Špecifikované rastliny pochádzajúce z tretích krajín, v ktorých je známy výskyt *X. fastidiosa*, sa môžu dovieť na územie Slovenskej republiky len vtedy, ak:

- a) spĺňajú osobitné požiadavky na dovoz podľa prílohy č. 1 oddielu 1,
- b) u dovezených rastlín bola pred vstupom do Európskej únie kontrolným ústavom vykonaná kontrola v súlade s prílohou č. 1 oddielom 2 vzhľadom na výskyt *X. fastidiosa*,
- c) počas kontroly vykonanej v súlade s prílohou č. 1 oddielom 2 nebol zaznamenaný výskyt ani príznaky *X. fastidiosa*.

Článok 3

Premiestňovanie špecifikovaných rastlín v rámci Európskej únie

Špecifikované rastliny, ktoré boli aspoň počas určitej časti svojho života pestované vo vymedzenej oblasti zriadenej v súlade s článkom 7 alebo ktoré boli prepravené cez túto oblasť, sa premiestnia do oblastí a v rámci oblastí, ktoré nie sú zamorenými zónami, len za predpokladu, ak spĺňajú podmienky uvedené v prílohe č. 2.

Článok 4

Prieskumy *X. fastidiosa*

1. Kontrolný ústav vykonáva každoročne úradné prieskumy výskytu *X. fastidiosa* na špecifikovaných rastlinách a na iných možných hostiteľských rastlinách. Súčasťou prieskumov je vizuálna kontrola a v prípade akéhokoľvek podozrenia z infekcie *X. fastidiosa* odber vzoriek a testovanie. Prieskumy sú založené na spoľahlivých vedeckých a technických postupoch a musia sa vykonávať vo vhodnom čase s ohľadom na možnosť odhaliť *X. fastidiosa*. Pri týchto prieskumoch sa musia zohľadniť dostupné vedecké a technické poznatky, vývojový cyklus *X. fastidiosa* a jeho vektorov, výskyt a vývojový cyklus špecifikovaných rastlín alebo rastlín, ktoré by mohli byť hostiteľskými rastlinami *X. fastidiosa*, a akékoľvek ďalšie príslušné informácie týkajúce sa výskytu *X. fastidiosa*.
2. Kontrolný ústav oznámi každoročne do 31. decembra Komisii a ostatným členským štátom výsledky prieskumov uvedených v odseku 1.

Článok 5

Informácie o *X. fastidiosa*

Osoby na úseku rastlinolekárskej starostlivosti sú povinné v súlade s § 8 ods. 1 písm. b) zákona bezodkladne ohlásiť všetky prípady výskytu alebo podozrenia na výskyt *X. fastidiosa* na odbor ochrany rastlín kontrolného ústavu, tel. 02/59 88 03 45, e-mail: ochrana@uksup.sk alebo písomne na adresu ÚKSÚP OOR, Matúškova 21, 833 16 Bratislava. V prípade potreby je kontrolný ústav oprávnený požadovať akékoľvek ďalšie informácie týkajúce sa výskytu *X. fastidiosa*, ktoré má osoba k dispozícii.

Článok 6

Potvrdenie výskytu

1. Ak bol kontrolný ústav informovaný o výskyte alebo o podozrení na výskyt *X. fastidiosa* na základe prieskumov uvedených v článku 4 ods. 1 alebo v súlade s článkom 5, uskutoční všetky potrebné opatrenia na potvrdenie tohto výskytu.
2. Ak sa potvrdí výskyt *X. fastidiosa* v oblasti, v ktorej jej výskyt nebol predtým známy, kontrolný ústav o tom upovedomí Komisiu a ostatné členské štáty do piatich pracovných dní od okamihu jeho potvrdenia. To isté platí v prípade úradného potvrdenia výskytu *X. fastidiosa* na rastlinnom druhu, ktorý predtým nebol známy ako hostiteľská rastlina. Tieto oznámenia sa predkladajú v písomnej podobe.
3. Kontrolný ústav zabezpečí, aby boli profesionálni prevádzkovatelia, ktorých rastliny môžu byť napadnuté *X. fastidiosa*, okamžite upovedomení o výskyte *X. fastidiosa*, ako aj o možných nebezpečenstvách a opatreniach, ktoré je potrebné prijať.

Článok 7

Vymedzené oblasti

1. V prípade, že výsledky prieskumov uvedených v článku 4 ods. 1 potvrdia výskyt *X. fastidiosa* alebo ak sa takýto výskyt potvrdí v súlade s článkom 6 ods. 1, kontrolný ústav bezodkladne vymedzí oblasť s výskytom (ďalej len „vymedzená oblasť“).
2. Vymedzená oblasť pozostáva zo:
 - zamorenej zóny – je to zóna, v ktorej bol zaznamenaný výskyt *X. fastidiosa*, a ktorá sa vymedzuje podľa prílohy č. 3 oddielu 1,
 - nárazníkovej zóny – je to zóna, ktorá obklopuje zamorenú zónu, a ktorá sa vymedzuje podľa prílohy č. 3 oddielu 1.
3. Kontrolný ústav prijme opatrenia vo vymedzenej oblasti, ktoré sú stanovené v prílohe č. 3 oddiel 2. Lehoty na vykonanie týchto opatrení sa určia podľa rozsahu opatrení, dotknutých subjektov a závažnosti konkrétneho prípadu.
4. Kontrolný ústav nemusí zriadiť vymedzenú oblasť okamžite, ak budú splnené všetky tieto podmienky:
 - a) existujú dôkazy, že *X. fastidiosa* bola nedávno zavlečená do oblasti prostredníctvom rastlín, na ktorých bola objavená,
 - b) je predpoklad, že tieto rastliny boli infikované predtým, než boli premiestnené do príslušnej oblasti,
 - c) v blízkosti týchto rastlín neboli zistené žiadne príslušné vektory, čo poskytuje dôkaz, že nedošlo k ďalšiemu šíreniu *X. fastidiosa*.

V takomto prípade kontrolný ústav vykoná prieskum zameraný na zistenie, či došlo k infikovaniu iných rastlín než tých, na ktorých bola *X. fastidiosa* pôvodne objavená. Lehoty na vykonanie prieskumu sa určia podľa rozsahu, dotknutých subjektov, závažnosti konkrétneho prípadu a so zohľadnením vývojového cyklu *X. fastidiosa* a jej vektorov a vývojového cyklu špecifikovaných rastlín. Na základe tohto prieskumu kontrolný ústav určí, či je potrebné zriadiť vymedzenú oblasť. Kontrolný ústav oznámi Komisii a ostatným členským štátom závery týchto prieskumov, ako aj odôvodnenie, prečo nezriadi vymedzenú oblasť.

Článok 8

Podávanie správ o opatreniach

1. Kontrolný ústav do 30 dní od oznámenia uvedeného v článku 6 ods. 2 prvá veta podá správu Komisii a ostatným členským štátom o opatreniach, ktoré prijal alebo plánuje prijať v súlade s článkom 7 ods. 3, ako aj o lehotách uvedených v článku 7 ods. 3 a 4. Správa obsahuje:
 - a) informácie o polohe vymedzenej oblasti a opis jej vlastností, ktoré môžu byť dôležité na účely eradikácie a prevencie šírenia *X. fastidiosa*,
 - b) mapu znázorňujúcu ohraničenie vymedzenej oblasti,
 - c) informácie o výskyte *X. fastidiosa* a jej vektorov,
 - d) opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s požiadavkami týkajúcimi sa premiestňovania špecifikovaných rastlín v rámci Európskej únie podľa článku 3.Správa obsahuje opis dôkazov a kritérií, na základe ktorých boli príslušné opatrenia prijaté.

2. Kontrolný ústav zašle každoročne do 31. decembra Komisii a ostatným členským štátom správu, ktorá obsahuje aktuálnu verziu informácií uvedených v ods. 1.

Článok 9 **Účinnosť**

Opatrenie nadobúda platnosť a účinnosť dňom zverejnenia.

Týmto opatrením sa ruší platnosť Opatrenia na zabránenie zavlečenia a rozširovania *Xylella fastidiosa* (Well a Raju) na území Slovenskej republiky č. OOR/432/2014 zo dňa 29.4.2014.

V Bratislave dňa: 22.9.2014

Ing. Bohumil Krajmer
generálny riaditeľ

POŽIADAVKY NA DOVOZ ŠPECIFIKOVANÝCH RASTLÍN UVEDENÝCH V ČLÁNKU 2

ODDIEL 1

Vyhlásenia, ktoré majú obsahovať fytocertifikáty uvedené v § 2 písm. i) zákona

1. Špecifikované rastliny pochádzajúce z tretích krajín, v prípade ktorých je známy výskyt *X. fastidiosa*, môžu byť dovezené do Európskej únie len vtedy, ak je k nim pripojený fytocertifikát uvedený v § 2 písm. i) zákona, ktorý spĺňa podmienky uvedené v bode 2 alebo v bode 3.
2. Vo fytocertifikáte musí byť v kolónke „dodatkové vyhlásenie“ uvedené, že rastliny boli po celý svoj život pestované v mieste pestovania, ktoré je registrované a je pod dohľadom národnej organizácie na ochranu rastlín v krajine pôvodu a ktoré sa nachádza v oblasti bez výskytu *X. fastidiosa* stanovenej touto organizáciou v súlade s príslušnými medzinárodnými normami pre rastlinolekárske opatrenia. Názov oblasti bez výskytu škodcu musí byť uvedený v kolónke „miesto pôvodu“.
3. Vo fytocertifikáte musia byť v kolónke „dodatkové vyhlásenie“ uvedené tieto vyhlásenia:
 - a) špecifikované rastliny boli po celé obdobie pestované v mieste pestovania, ktoré spĺňa tieto podmienky:
 - i) je zriadené ako miesto bez výskytu *X. fastidiosa* a jej vektorov v súlade s príslušnými medzinárodnými normami pre rastlinolekárske opatrenia;
 - ii) je registrované a je pod dohľadom národnej organizácie pre ochranu rastlín v krajine pôvodu;
 - iii) je fyzicky chránené proti zavlečeniu *X. fastidiosa* jej vektormi;
 - iv) podlieha primeranému rastlinolekárskemu ošetrovaniu, aby bolo naďalej bez výskytu vektorov *X. fastidiosa*;
 - v) každoročne podlieha aspoň dvom úradným kontrolám vykonaným vo vhodnom čase. Počas posledných kontrol sa nezistili príznaky výskytu *X. fastidiosa* ani jej vektorov alebo, ak sa zistili podozrivé príznaky, uskutočnilo sa testovanie a potvrdila sa neprítomnosť *X. fastidiosa*;
 - b) rastlinolekárske ošetrovania proti vektorom *X. fastidiosa* sa vykonávajú v tesnej blízkosti miesta pestovania;
 - c) dávky špecifikovaných rastlín sa každoročne testovali, a na základe výsledkov rozborov vzoriek sa vylúčila prítomnosť *X. fastidiosa*;
 - d) špecifikované rastliny sa prepravovali mimo obdobia letu akéhokoľvek známeho vektora *X. fastidiosa* alebo v uzatvorených kontajneroch a baleniach, čím sa zabezpečilo, že nemôže dôjsť k napadnutiu *X. fastidiosa* alebo akýmkoľvek jej vektorom;
 - e) bezprostredne pred vývozom sa špecifikované rastliny podrobili úradnej vizuálnej kontrole, odberu vzoriek a testovaniu s použitím plánu odberu vzoriek, ktorý umožňuje s 99 % spoľahlivosťou potvrdiť, že miera výskytu *X. fastidiosa* v týchto rastlinách je pod hranicou 1 %, a ktorý je zameraný najmä na rastliny preukazujúce podozrivé príznaky *X. fastidiosa*.
4. Body 2 a 3 sa uplatňujú primerane na špecifikované rastliny, ktoré boli vypestované v oblasti bez výskytu škodcov, ako aj mimo tejto oblasti.

ODDIEL 2

Kontrola

Kontrolný ústav dôkladne kontroluje špecifikované rastliny na mieste vstupu alebo na mieste určenia zariadenom v súlade s osobitným predpisom¹⁾). Kontrola sa uskutočňuje prostredníctvom vizuálnych kontrol a v prípade podozrenia na prítomnosť *X. fastidiosa* prostredníctvom odberu vzoriek a testovania každej dávky špecifikovaných rastlín. Vzorky musia mať veľkosť, ktorá umožňuje s 99 % spoľahlivosťou potvrdiť, že miera výskytu *X. fastidiosa* v týchto rastlinách je pod hranicou 1 %.

¹⁾ Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 199/2005 Z. z. o ochranných opatreniach proti zavlečeniu a rozširovanou organizmov škodlivých pre rastliny alebo rastlinné produkty v znení neskorších predpisov.

PODMIENKY PREMIESTŇOVANIA ŠPECIFIKOVANÝCH RASTLÍN V RÁMCI EURÓPSKEJ ÚNIE PODĽA ČLÁNKU 3

1. Špecifikované rastliny, ktoré boli aspoň počas určitej časti svojho života pestované vo vymedzenej oblasti, sa premiestňujú do oblastí a v rámci oblastí, ktoré nie sú zamorenými zónami, len ak je k nim priložený rastlinný pas vyhotovený a vydaný v súlade s osobitným predpisom¹).
2. Špecifikované rastliny, ktoré boli aspoň počas určitej časti svojho života pestované vo vymedzenej oblasti, sa premiestňujú do oblastí a v rámci oblastí, ktoré nie sú zamorenými zónami, ak počas celého obdobia vo vymedzenej oblasti spĺňali, popri požiadavkách uvedených v bode 1, tieto požiadavky:
 - a) miesto pestovania, v ktorom boli vypestované v rámci vymedzenej oblasti, spĺňa tieto podmienky:
 - i) je zriadené ako miesto bez výskytu *X. fastidiosa*,
 - ii) je registrované v súlade s osobitným predpisom¹),
 - iii) je fyzicky chránené proti zavlečeniu *X. fastidiosa* jej vektormi,
 - iv) podlieha primeranému rastlinolekárskemu ošetrovaniu, aby bolo naďalej bez výskytu vektorov *X. fastidiosa*,
 - v) každoročne podlieha aspoň dvom úradným kontrolám vykonaným vo vhodnom čase. Počas posledných kontrol sa nezistili príznaky výskytu *X. fastidiosa* ani jej vektorov alebo, ak sa zistili podozrivé príznaky, uskutočnilo sa testovanie a potvrdila sa neprítomnosť *X. fastidiosa*,
 - b) reprezentatívne vzorky každého druhu špecifikovaných rastlín z každého miesta pestovania sa každoročne podrobili testovaniu a vylúčila sa prítomnosť *X. fastidiosa*,
 - c) rastlinolekárske ošetrovania proti vektorom *X. fastidiosa* sa vykonávajú v tesnej blízkosti miesta pestovania.
3. Špecifikované rastliny, ktoré sa premiestňujú cez vymedzené oblasti alebo v ich rámci, sa prepravujú mimo obdobia letu akéhokoľvek známeho vektora *X. fastidiosa* alebo v uzatvorených kontajneroch a baleniach, čím sa zabezpečuje, že sa nemôže objaviť infekcia *X. fastidiosa* alebo akýmkoľvek jeho známym vektorom.

ZRIADENIE VYMEDZENÝCH OBLASTÍ A OPATRENÍ PODĽA ČLÁNKU 7

ODDIEL 1

Zriadenie vymedzených oblastí

1. V zamorenej zóne sa nachádzajú všetky rastliny, o ktorých sa vie, že sú napadnuté *X. fastidiosa*, všetky rastliny s príznakmi naznačujúcimi možné napadnutie *X. fastidiosa* a všetky ostatné rastliny, ktoré by mohli byť napadnuté *X. fastidiosa* vzhľadom na ich umiestnenie v blízkosti napadnutých rastlín alebo na spoločný zdroj pestovania, ak je známy, s infikovanými rastlinami alebo rastlinami z nich vypestovaných.
2. Nárazníková zóna má šírku najmenej 2 000 m. Šírka nárazníkovej zóny sa môže obmedziť na najmenej 1 000 m, ak sú splnené všetky tieto podmienky:
 - a) napadnuté rastliny sa odstránili spolu so všetkými rastlinami s príznakmi naznačujúcimi možné napadnutie *X. fastidiosa* a všetkými rastlinami označenými za rastliny, ktoré by mohli byť napadnuté. Odstránenie sa vykoná tak, aby po odstránenej rastline nezostali žiadne rastlinné zvyšky;
 - b) vykonal sa delimitačný²⁾ prieskum, ktorý zahŕňa testovanie podľa plánu odberu vzoriek, ktorý umožňuje s 99 % spoľahlivosťou potvrdiť, že miera výskytu *X. fastidiosa* v rastlinách v rámci 2 000 m od hranice zamorenej zóny je nižšia ako 0,1 %.
3. Presné vymedzenie zón je založené na spoľahlivých vedeckých zásadách, vývojovom cykle *X. fastidiosa* a jej vektorov, úrovni napadnutia, prítomnosti vektorov a distribúcií možných hostiteľských rastlín v príslušnej oblasti.
4. Ak sa potvrdí prítomnosť *X. fastidiosa* mimo zamorenej zóny, vymedzenie zamorenej zóny a nárazníkovej zóny sa zodpovedajúcim spôsobom preskúma a zmení.
5. Ak sa vo vymedzenej oblasti na základe prieskumov uvedených v článku 4 ods. 1 a monitorovania uvedeného v oddiele 2 písm. h) tejto prílohy počas piatich rokov nezistí prítomnosť *X. fastidiosa*, toto vymedzenie sa môže zrušiť.

ODDIEL 2

Opatrenia vo vymedzených oblastiach

Vo vymedzenej oblasti prijíma kontrolný ústav tieto opatrenia na zneškodnenie *X. fastidiosa*:

- a) odstránenie čo najskôr všetkých rastlín napadnutých *X. fastidiosa*, ako aj všetkých rastlín s príznakmi naznačujúcimi možné napadnutie *X. fastidiosa* a všetkých rastlín označených za rastliny, ktoré by mohli byť napadnuté. Toto odstránenie sa vykoná tak, aby po odstránenej rastline nezostali žiadne rastlinné zvyšky, pričom sa vykonajú všetky bezpečnostné opatrenia s cieľom zamedziť šíreniu *X. fastidiosa* počas odstránenia a po ňom;
- b) odber vzoriek a testovanie špecifikovaných rastlín, rastlín rovnakého rodu, ako sú napadnuté rastliny, a všetkých ostatných rastlín s príznakmi naznačujúcimi výskyt *X. fastidiosa* v okruhu 200 m okolo napadnutých rastlín, s použitím plánu odberu vzoriek,

²⁾ Prieskum vykonaný na vytýčenie hraníc oblasti, považovanej za zamorenú škodcom alebo považovanej za oblasť bez výskytu škodcu (Slovník fytoznanstevných výrazov - referenčná norma ISPM č. 5, ktorú vypracoval sekretariát Medzinárodného dohovoru o ochrane rastlín, Rím. Uverejnené 17. augusta 2012).

ktorý umožňuje s 99 % spoľahlivosťou potvrdiť, že miera výskytu *X. fastidiosa* v týchto rastlinách je pod hranicou 0,1 %;

- c) priamo na mieste alebo v blízkom okolí nachádzajúcom sa vo vymedzenej oblasti a určenom na tento účel zničenie celých rastlín, častí rastlín alebo dreva, ktoré by mohli prispieť k šíreniu *X. fastidiosa*. Zničenie sa vykoná takým spôsobom, aby sa zabránilo šíreniu *X. fastidiosa*;
- d) priamo na mieste alebo v blízkom okolí zničenie akéhokoľvek rastlinného materiálu, ktorý vznikol pri orezávaní špecifikovaných rastlín a rastlín rovnakého rodu, ako sú napadnuté rastliny. Zničenie sa vykoná takým spôsobom, aby sa zabránilo šíreniu *X. fastidiosa* jej vektorom;
- e) vykonanie primeraných rastlinolekárskeho ošetrovaní špecifikovaných rastlín a rastlín, ktoré môžu byť hosťiteľmi vektorov *X. fastidiosa* s cieľom zabrániť šíreniu *X. fastidiosa* prostredníctvom týchto vektorov;
- f) spätné vysledovanie pôvodu nákazy a špecifikovaných rastlín, s ktorými sa spája príslušný prípad napadnutia, ktorá sa mohla presunúť predtým, ako sa zriadila vymedzená oblasť. Príslušní oblastní fytoinšpektori v oblasti určenia týchto rastlín musia byť informovaní o všetkých dôležitých podrobnostiach týkajúcich sa takýchto presunov s cieľom umožniť kontrolu rastlín a prípadné uplatnenie rastlinolekárskeho opatrení;
- g) zabránenie pestovaniu špecifikovaných rastlín a rastlín rovnakého druhu ako sú napadnuté rastliny, na miestach, ktoré nie sú chránené pred vektormi;
- h) vykonanie intenzívneho monitorovania na účely zistenia prítomnosti *X. fastidiosa* prostredníctvom kontrol vo vhodnom čase, uskutočnených aspoň raz za rok, pričom osobitný dôraz sa kladie na nárazníkovú zónu a na špecifikované rastliny a rastliny rovnakého druhu ako sú napadnuté rastliny, vrátane testovania, a to najmä akýchkoľvek rastlín s príznakmi. Počet vzoriek musí byť uvedený v správe uvedenej v článku 8;
- i) zvýšenie informovanosti verejnosti, pokiaľ ide o nebezpečenstvo súvisiace s *X. fastidiosa*, a opatrenia prijaté s cieľom predchádzať jeho zavlečeniu a šíreniu v rámci Európskej únie, vrátane podmienok týkajúcich sa premiestnenia špecifikovaných rastlín z vymedzenej oblasti zriadenej podľa článku 7;
- j) v prípade potreby špecifické opatrenia, aby sa zvládli akékoľvek osobitosti alebo komplikácie, ktoré možno vopred racionálne predvídať a ktoré by mohli zabrániť zneškodneniu, sťažiť ho alebo oddialiť, a najmä tie, ktoré sa týkajú dostupnosti a primeraného zničenia všetkých rastlín, ktoré sú napadnuté, alebo u ktorých je podozrenie na napadnutie, bez ohľadu na ich umiestnenie, verejné alebo súkromné vlastníctvo alebo osobu alebo subjekt za ne zodpovedný;
- k) akékoľvek iné opatrenie, ktoré môže prispieť k zneškodneniu *X. fastidiosa*, pričom sa berie do úvahy norma ISPM č. 9³⁾ a uplatňuje sa integrovaný prístup podľa zásad stanovených v norme ISPM č. 14⁴⁾.

³⁾ Usmernenia pre programy eradikácie škodcov – referenčná norma ISPM č. 9, ktorú vypracoval sekretariát Medzinárodného dohovoru o ochrane rastlín, Rím. Uverejnené 15. decembra 2011.

⁴⁾ Uplatnenie integrovaných opatrení v systémovej prístupe k zvládnutiu rizika škodcu – referenčná norma ISPM č. 14, ktorú vypracoval sekretariát Medzinárodného dohovoru o ochrane rastlín, Rím. Uverejnené 8. januára 2014.